

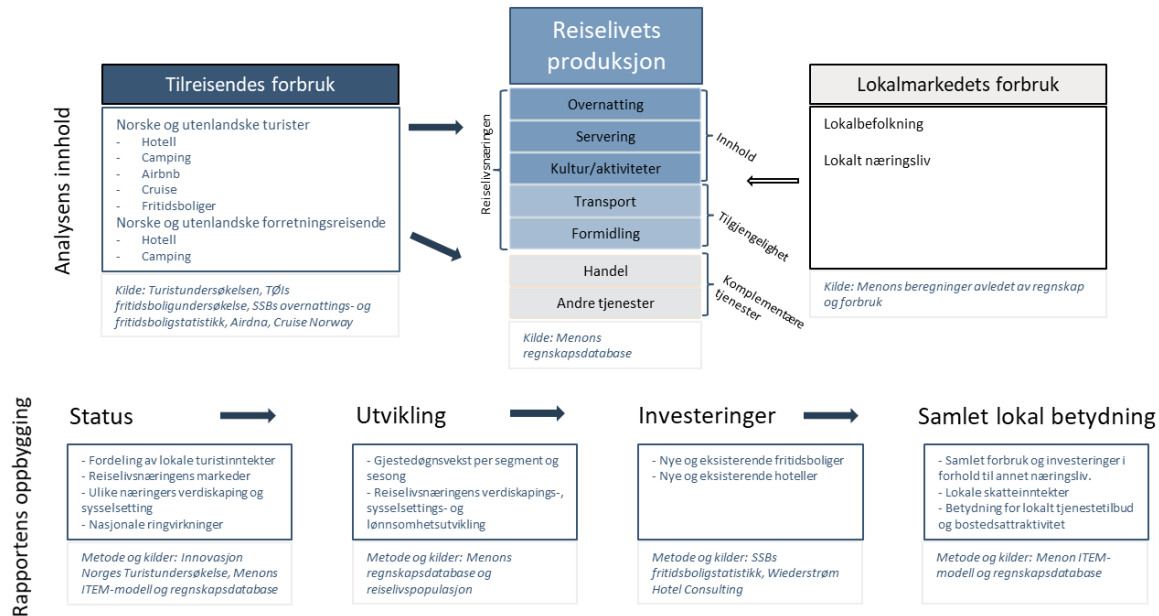
Ringvirkningsanalyse av reiselivet i Stavanger

Rapportens innhold og oppbygging

Rapporten er en caserapport som Menon gjennomfører på vegne av NHO Reiseliv i 2020. Formålet med rapportene er å kartlegge og analysere tilreisendes forbruk, lokalmarkedets betydning og reiselivets produksjon. Vi sammenstiller en rekke kilder og metoder for å gi en best mulig oversikt over reiselivets betydning for lokal verdiskaping og sysselsetting i Stavanger.

Vi opererer med fire segmenter av norske og utenlandske turister og feriereisende, vi kartlegger verdiskaping i innholdsbransjene, transport og formidling samt andre næringer og underleverandører, og vi viser utviklingen i både turismen og næringslivet over tid.

Metoder og kilder

Menon har utviklet en **økonomisk beregningsmodell for reiseliv** for å kunne estimere ringvirkninger av **tilreisendes lokale forbruk**. Modellen henter inn informasjon fra overnattingsstatistikk, Innovasjon Norges Turistundersøkelse, Menons regnskapsdatabase (Regnskapsregistrene i Brønnøysund), samt nasjonalregnskapstall og næringskryssløp fra SSB.

Vi legger beregningene av antall gjestedøgn etter overnattingsform og segment til grunn for beregningene av økonomiske effekter. Deretter benyttes informasjon om gjennomsnittlig døgnforbruk fra Turistundersøkelsen. Vi omregner totalt forbruk (omsetning) i ulike vare- og tjenestekategorier til verdiskapings- og sysselsettingstall ved hjelp av **Menons regnskapsdatabase**. Databasen inneholder regnskapsinformasjon for alle foretak i Norge med plikt til å levere regnskap til Brønnøysundregistrene, og har blitt utviklet gjennom flere år. Herfra trekker vi ut informasjon om samtlige reiselivsbedrifter i Norge, basert på de ulike bransjene som til sammen utgjør **reiselivsnæringen** (overnatting, servering, transport, formidling og opplevelser).

I denne rapporten viser vi også **utviklingen i reiselivsnæringen**. Her bruker vi regnskapstall fra de lokale bedriftene i reiselivsnæringen.

Vi får ulike tall ut fra de ulike datakildene og metodene vi bruker. Vi beregner blant annet verdiskaping både avledet av de **tilreisendes beregnede forbruk** og i de **rapporteringspliktige reiselivsbedriftene**.

En stor fordel med regnskapsdatabasen er at den inneholder avdelingsdata, det vil si at bedrifter som har avdelinger registrert lokalt, men som eventuelt har hovedkontor andre steder, også er inkludert. På denne måten får vi synliggjort den verdiskapingen og sysselsettingen som faktisk finner sted lokalt, uavhengig av hvor foretaket har valgt å lokalisere hovedkontoret. I tillegg blir sysselsetting og verdiskaping fordelt på fylker og regioner på en riktigere måte. Informasjonen går tilbake til 2004.

Status for reiselivet i Stavanger

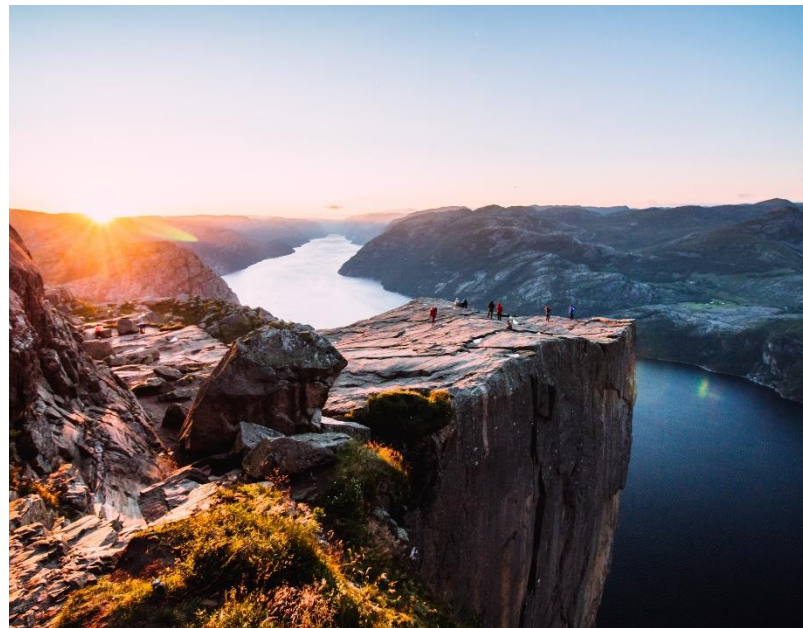
Stavanger som by og reisemål

Stavanger er med sine 142 000 innbyggere Norges fjerde største by. Sammen med de omkringliggende kommunene Sandnes, Sola og Randaberg utgjør den Norges tredje største byområde, med til sammen 243 000 innbyggere.

Vendt ut mot Atlanterhavet har Stavanger alltid vært en internasjonal by, med skipsfart og handel som historisk viktige næringer.

Stavanger kalles i dag ofte for «oljehovedstaden». Siden det første norske oljefunnet på slutten av 60-tallet har Stavanger utviklet seg til å bli sentrum for den norske oljeindustrien, og huser blant annet hovedkvarteret til Equinor – Nordens største selskap – i tillegg til at flere internasjonale olje- og gasselskaper har kontorer i byen.

Stavanger er også en turistby og er Norges nest mest populære anløp for cruiseskip. Populære attraksjoner blant besøkende inkluderer turer til Preikestolen (bildet) og Kjeragbolten, cruise i Lysefjorden, vandring blant trehusbebyggelsen i Gamle Stavanger og besøk av Oljemuseet og Domkirken.

Særpreg, muligheter og utfordringer for reiselivet i Stavanger

Særpreg

- Bykommunen har et rikelig og variert kulturtilbud med en rekke museer, gallerier, revyer, teaterforestillinger og festivaler.
- Stavanger anses som en matregion med blant annet to Michelin-restauranter og Gladmatfestivalen som arrangeres årlig i byen.
- Gamlebyen regnes blant Europas best bevarte trehusbebyggelser og består av mer enn 170 hvite trehus.
- Stavanger er en av Norges mest populære anløpssteder for cruise.
- Byen har nærhet til Lysefjorden, Preikestolen, Kjerag og andre svært kjente turistattraksjoner.

Muligheter

- By-destinasjonen kan ha et stort potensial for å tiltrekke seg flere overnattende turister, særlig utlendinger.
- Hotellene i Stavanger har mange ledige rom og har derfor tilstrekkelig kapasitet til å ta imot mange nye tilreisende.
- Stavanger Lufthavn er Norges nest største internasjonale flyplass med flygninger til mer enn 30 destinasjoner i inn- og utland. Utlandsrutene går til 13 ulike Europeiske land. Destinasjonen er dermed lett tilgjengelig for de tilreisende.

Utfordringer

- Oljekrisen utløste et betydelig fall i etterspørselen fra forretningssegmentet. Foreløpige tall tyder på at reiselivsaktørene har snudd den negative trenden. Det utfordrende er imidlertid å fortsette den positive veksten i nye markeder, slik at turismen veier opp for og overtar for næringstrafikken.
- Høy romkapasitet krever flere hotellovernattinger for at inntekt per tilgjengelige rom (Revpar) skal øke i årene fremover.
- Det er viktig at cruiseturismen i Stavanger er bærekraftig slik at ytterligere vekst i cruisetrafikken ikke skaper negative virkninger som «people pollution» og misnøye hos lokalbefolkningen.

Tilreisende til Stavanger står for 1,3 millioner gjestedøgn i byen

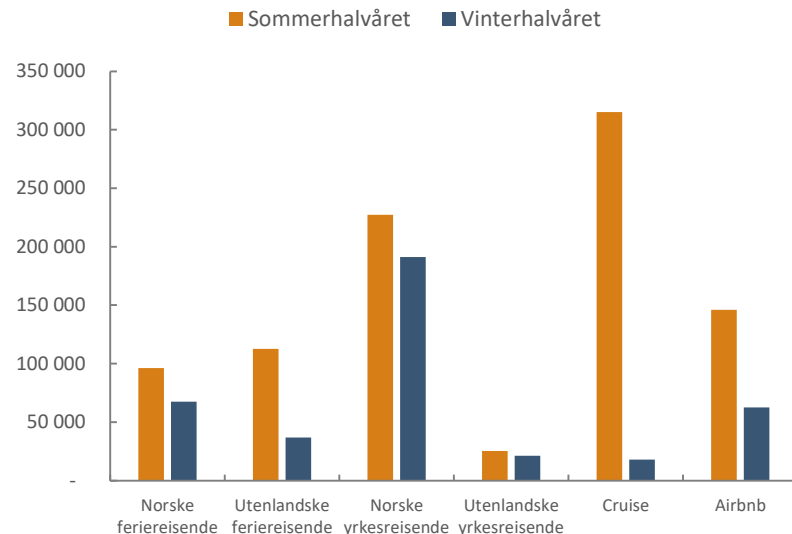
I 2018 tilbrakte gjestene i Stavanger by over 1,3 millioner gjestedøgn ved hoteller, campingplasser, Airbnb-enheter eller cruiseskip.

Yrkesreisende er et viktig segment for overnattingsaktørene i Stavanger både på sommer- og vinterstid. Sommersesongen definerer vi som mai til oktober, mens vintersesongen strekker seg fra november til april. Yrkesreisende stod for hele 60 prosent av de kommersielle gjestedøgnene i 2018. Vi antar at yrkesreisende i all hovedsak er fra Norge.

Feriereisende tilbrakte totalt 670 000 gjestedøgn i Stavanger i 2018 og overnattingene på hotell og camping fordeler seg omtrent likt mellom nordmenn og utlendinger. Blant de feriereisende er destinasjonen klart mest populær om sommeren. Forskjellen i antall overnattinger på sommeren og vinteren er aller størst blant cruiseturistene, da 95 prosent besøker Stavanger i sommermånedene.

Det er også et betydelig innslag av Airbnb-utleie i Stavanger. Overnattingsformen blir i all hovedsak benyttet av feriereisende som tilbringer om lag dobbelt så mange gjestedøgn i Airbnb-enheter om sommeren som på vinteren. Airbnb-gjestedøgn står for i underkant av 30 prosent av overnattingene i Stavanger.

Antall gjestedøgn per segment og sesong i 2018. Cruise er dagsbesøkende med overnatting på skip. Kilde: Menon, Statistikknett, Airdna, Stavanger havn.

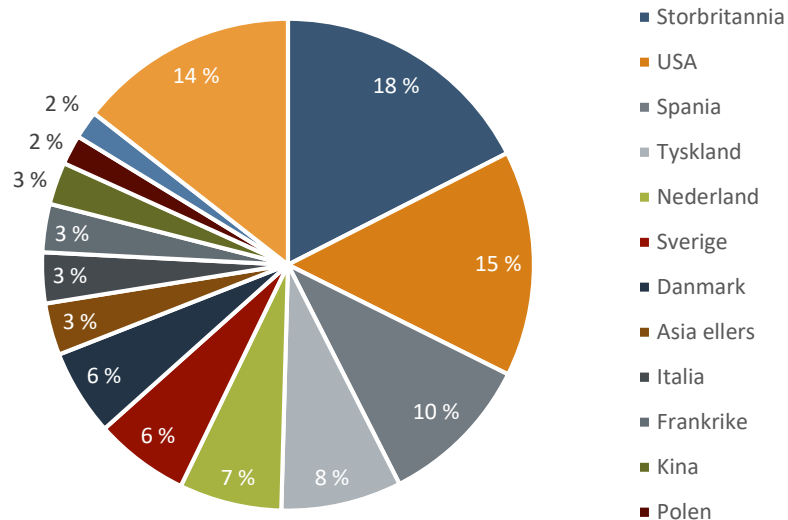
Stavanger gjester besøkende fra mer enn 45 land, men et fåtall nasjonaliteter utgjør majoriteten

Utenlandske besøkende stod for en fjerdedel av de kommersielle gjestedøgnene i 2018. Andelen har vært relativt stabil de siste ti år, med en svak nedgang siden 2008. Da ble 29 prosent av gjestedøgnene solgt til utenlandske besøkende. I Oslo og Bergen har utenlandsandelen ligget noe høyere, opp mot 40 prosent.

Ser vi kun på andelen feriereisende i Stavanger, utgjør utenlandske gjester tett på halvparten av alle kommersielle gjestedøgn. Tre av fire utenlandske feriereisende besøkte Stavanger i løpet av sommerhalvåret.

Utleidningene som besøkte Stavanger i 2018 kom fra 45 forskjellige land. Noen nasjonaliteter dominerer imidlertid besøkstallene. Besøkende fra de fire viktigste landene Storbritannia, USA, Spania og Tyskland utgjorde til sammen halvparten av de utenlandske gjestene i 2018.

Fordelingen av gjestedøgn i Stavanger per nasjonalitet, 2018. Kilde: Statistikknett.

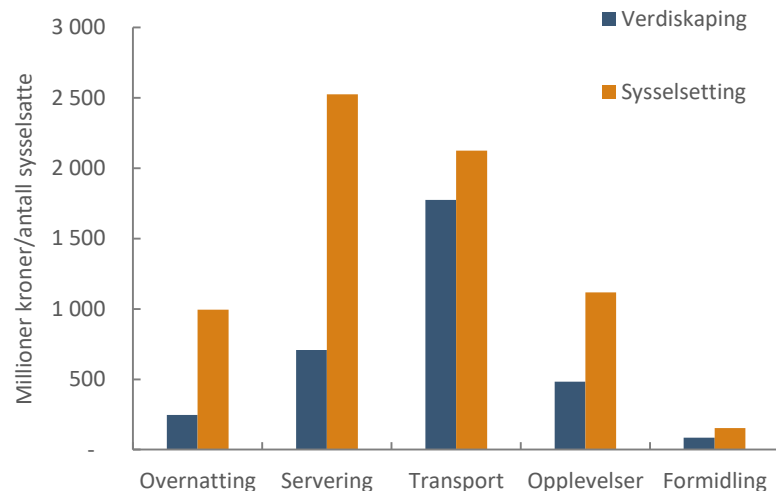
Transport står for over halvparten av verdiskapingen i Stavanger, men serveringsbransjen sysselsetter flest

Reiselivsnæringen i Stavanger stod for en samlet verdiskaping på 3,3 milliarder kroner og sysselsatte nærmere 7 000 mennesker i 2018. Blant næringens fem bransjer var det transport som stod for den klart største verdiskapingen. Transportbransjens nærmere 1,8 milliarder i verdiskaping utgjorde over halvparten av de skapte verdier i reiselivsnæringen. Noen av de største aktørene er Norled, VY og Boreal. Totalt jobbet over 2 000 mennesker i transportrettede selskaper i 2018.

Stavanger anses som en matregion og kan by på kulinariske høydepunkter med blant annet to Michelin-restauranter, Renaa og Sabi Omakase. Det finnes også et mangfold av andre restauranter, noe som gjenspeiles i tallene ved at serveringsbransjen sysselsetter klart flest i reiselivsnæring. Nærmere bestemt jobber drøyt 2 500 sysselsatte i serveringsbedrifter. Målt i verdiskaping er bransjen nest størst etter transport. Utenom formidling hadde overnattingsbransjen lavest verdiskaping og færrest antall sysselsatte i 2018, med henholdsvis 240 millioner i verdiskaping og 1 000 sysselsatte.

Verdiskaping er definert som bedriftenes lønnskostnader og driftsresultatet før skatt, avgifter, nedskrivninger og avskrivninger. Verdiskaping er omsetningen som «blir igjen» i bedriftene etter vare- og tjenestekjøp for å avlønne innsatsfaktorene arbeidskraft og kapital.

Verdiskaping og sysselsetting i Stavanger per bransje, 2018. Kilde: Menon

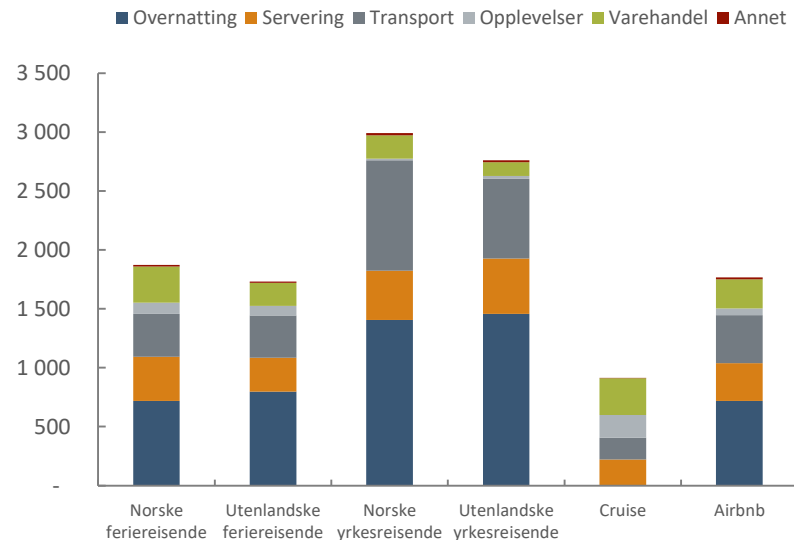
Yrkesreisende har det høyeste døgnforbruket, cruisegjester har det laveste

Innovasjon Norges Turistundersøkelse ligger til grunn for beregningene av forbruk i denne analysen. Her intervjues et stort antall reisende på forskjellige destinasjoner om blant annet om hvor mye penger de har brukt på reisen.

Beregnet døgnforbruk for ulike segmenter vises i figuren til høyre. Vi ser at yrkesreisende bruker mest, og at nordmenn bruker litt mer enn utlendinger. Norske yrkesreisende i Stavanger bruker ca. 3 000 kroner per døgn. Cruisegjestene har det laveste forbruket. Det skyldes i hovedsak at de ikke bruker penger på overnatting, men de beregnes også å legge igjen mindre penger enn andre på alle forbrukskategorier unntatt opplevelser.

Det er usikkerhet forbundet med tallene. Tallene er basert på selvrapportert forbruk, en mulig feilkilde i seg selv, og man kan ikke være helt sikker på å ha intervjuet et representativt utvalg. Intervjuene ble i stor grad foretatt ved kommersielle overnattingssteder, og treffer trolig best for hotellgjester. Når det gjelder cruiseturistenes forbruk finnes det ulike kilder. I denne analysen legger vi til grunn beregninger fra vår egen kartlegging av cruiseturistenes forbruk i Bergen. Andre kilder som Innovasjons Norges cruiseundersøkelse finner derimot et noe lavere forbruk.

Gjennomsnittlig døgnforbruk fordelt på forbrukskategorier. Kilde: Innovasjon Norges Turistundersøkelsen 2013-2016, bearbeidet av Menon.

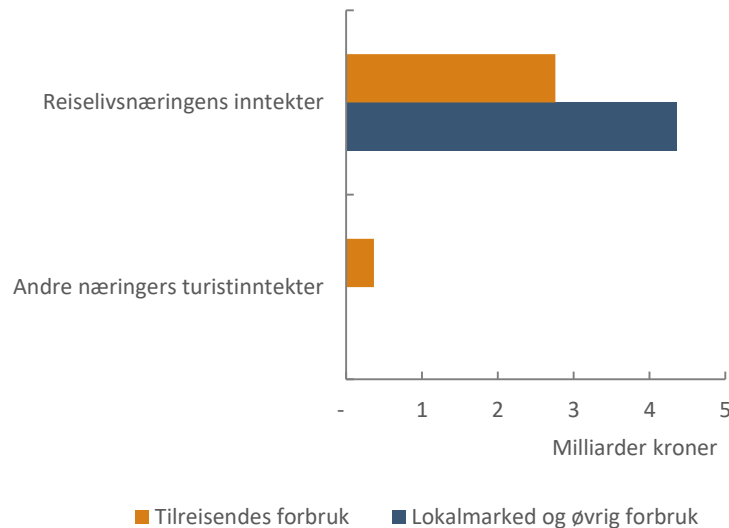

Tilreisende hadde et forbruk på over 3 milliarder kroner i 2018

Vi beregner at tilreisende til Stavanger legger igjen litt over 3,1 milliarder kroner, noe som tilsvarer 2 400 kroner i gjennomsnitt per gjestedøgn i 2018. Vi har lagt til grunn ulike forbrukstall for ulike segmenter, der hotellgjester bruker mest, mens campinggjester bruker minst.

2,8 milliarder kroner tilfaller reiselivsnæringen og litt over 360 millioner kroner tilfaller handelsnæringen og andre tjenester. Vi finner at inntektene fra tilreisendes forbruk tilsvarer 23 100 kroner i inntekter per innbygger i Stavanger. Også innbyggerne i Stavanger og nærliggende områder nyter godt av reiselivsnæringens tilbud. Vi beregner at 61 prosent av omsetningen i reiselivsnæringen i Stavanger er det andre enn de tilreisende som står for. Dette er altså den delen av omsetningen i reiselivsnæringen som blir igjen etter vi har trukket fra det beregnede forbruket til de tilreisende. Det vil i stor grad være lokalbefolkning, personer på dagsreiser og personer som besøker venner og kjente som står for dette forbruket. Hvor mye sistnevnte gruppe tilreisende står for av det øvrige forbruket er usikkert, men reisevaneundersøkelser viser at omfanget av besøk hos venner og kjente kan være betydelig.

Beregnet forbruk fra tilreisende og andre, i reiselivsnæringen og andre næringer.
Omsetning i millioner kroner. Millioner kroner. Kilder: SSB, Innovasjon Norge
Turistundersøkelsen, Menons regnskapsdatabase

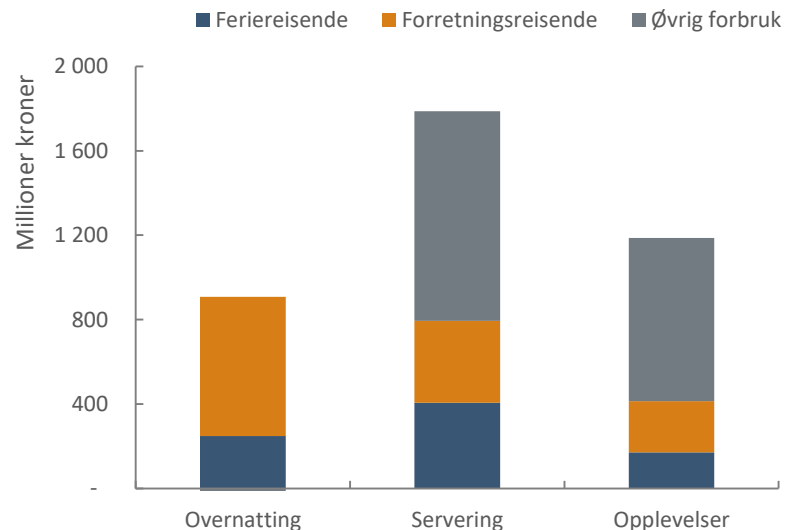
De tilreisende er særlig viktig for serveringsbransjen i Stavanger

Vi beregner at tilreisende legger igjen 2,1 milliarder kroner i forbruk innen overnatting, servering og opplevelser. Feriereisende står for 22 prosent av innholdsbransjenes inntekter, yrkesreisende står for 34 prosent, mens lokalmarked og øvrig forbruk utgjør de resterende 45 prosent. Innholdsbransjene i reiselivet inkluderer overnatting, servering og opplevelser.

Stavanger skiller seg fra byer som Trondheim og Oslo hva gjelder andelen til «Lokalmarked og øvrig forbruk» av samlet omsetning innen serveringsbransjen. I Stavanger er denne andelen kun 56 prosent, mens den i Trondheim og Oslo er henholdsvis 78 og 80 prosent. Sagt på en annen måte, så er tilreisende relativt mer viktig for serveringsbransjen i Stavanger enn i de to andre byene.

Estimatene er som nevnt funnet ved å beregne tilreisende sitt forbruk ut fra gjestestatistikk og forbruksundersøkelser på hva de tilreisende bruker på overnatting, servering og opplevelser sett opp mot total omsetning i de rapporteringspliktige foretakene i Menons regnskapsdatabase.

Beregnet omsetning fra tilreisende i 2018 sammenliknet med total omsetning i reiselivets innholdsbransjer i 2018. Millioner kroner. Kilder: SSB, Innovasjon Norge Turistundersøkelsen, Menons regnskapsdatabase

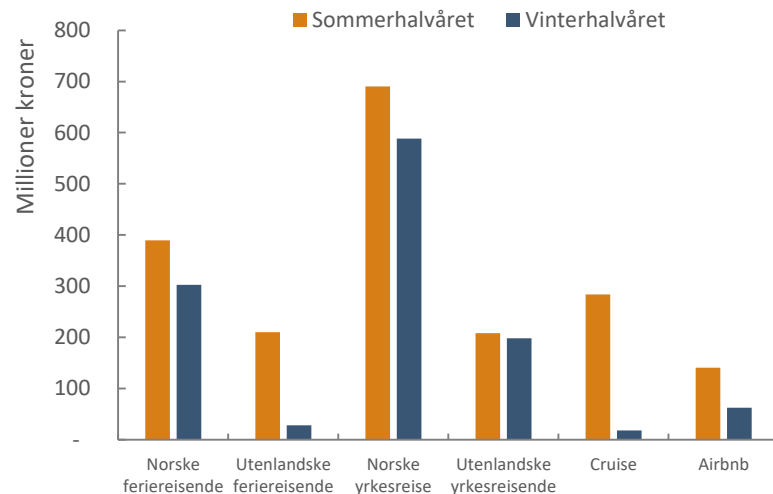
Økende satsning for å øke omsetningen innen konferanse- og feriesegmentet i etterkant av oljekrisen

Vi har tidligere fastslått at yrkesreisende tilbringer mange gjestedøgn i Stavanger og videre beregninger viser at dette genererte en omsetning på nesten 1,7 milliarder kroner i 2018. Til tross for at omsetningen fra yrkesreisende utgjør over halvparten av omsetning fra tilreisende, er beløpet langt lavere enn tidligere. Hotellaktørene har derfor sammen med reiselivsorganisasjonen Region Stavanger i flere år jobbet målrettet for å øke omsetningen innen konferansesegmentet for yrkesreisende. Arbeidet er langsiktig og resultatene er forventet å komme mot slutten av 2019 og fremover i 2020.

Den fallende etterspørselen fra yrkesmarkedet i etterkant av oljekrisen har også bidratt til at hotellene tenker nytt og satser på andre segmenter, slik som utenlandske feriereisende. Vi beregner omsetningen fra norske og utenlandske feriereisende i 2018 til nærmere 1 milliard kroner.

Høye besøkstall fra cruiseturister genererer imidlertid kun 200 millioner kroner i omsetning i Stavanger. I all hovedsak kommer inntektene i sommersesongen.

Beregnet omsetning fra tilreisende i 2018 fordelt på sesong, marked og formål. Sommersesongen definerer vi som mai-oktober, og vintersesongen som november-april. Kilder: SSB, Innovasjon Norge Turistundersøkelsen, Menons regnskapsdatabase, Airdna

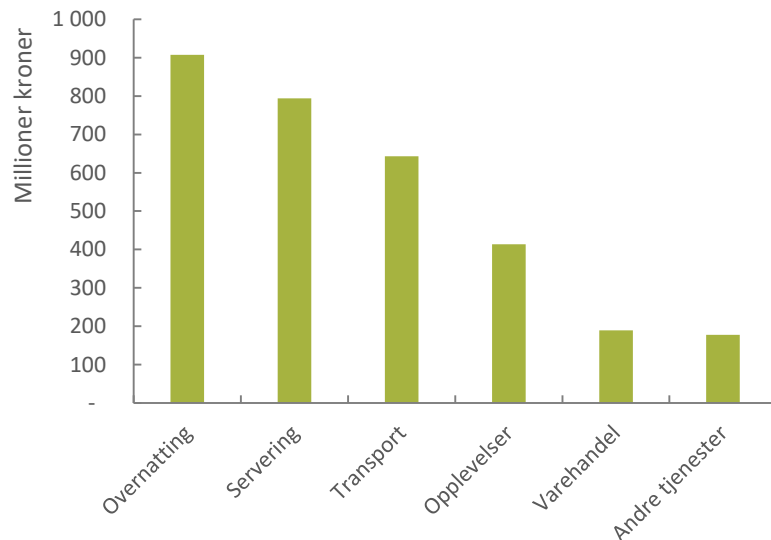

Størst inntekter innen overnatting, servering og transport

Tilreisende til Stavanger legger igjen i overkant av 2,3 milliarder kroner innen transport, overnatting og servering, mens om lag 400 millioner kroner benyttes på opplevelser brukes og ca. 200 millioner kroner brukes både innen varehandel og på andre tjenester.

Vi har beregnet at tilreisende bruker nærmere 650 millioner kroner på transport. Dette kan virke høyt, men det inkluderer i noen grad også utgifter i forbindelse med transport til Stavanger. Slik transportutgifter er ikke nødvendigvis forbruk som tilfaller bedrifter i Stavanger, og det er dermed en risiko for at beregnet forbruk på transport er overestimert i forhold til reelt forbruk på denne bransjen i Stavanger.

Beregnet total omsetning fra de tilreisende per forbrukskategori i 2018. Millioner kroner. Kilder: SSB, Innovasjon Norge Turistundersøkelsen, Menons regnskapsdatabase

Tilreisendes forbruk i 2018 la grunnlag for verdiskaping på 1,2 milliarder kroner i det reiselivsrettede næringslivet i Stavanger

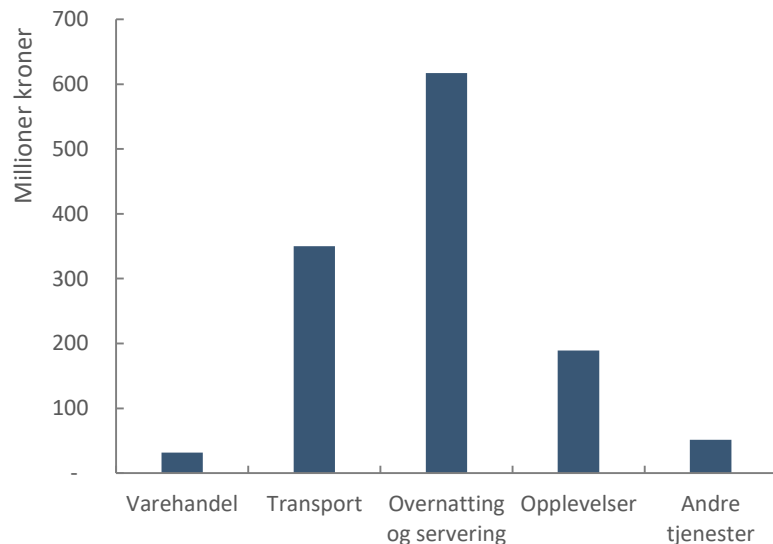
Tilreisendes forbruk i 2018 la grunnlag for en verdiskaping på drøyt 1,2 milliarder kroner i det reiselivsrettede næringslivet i Stavanger. Det tilsvarer 2 prosent av total verdiskaping i næringslivet i Stavanger.

Vi har regnet om det samlede reiselivsrelaterte forbruket (omsetning) til verdiskaping ut fra lokale forholdstall mellom omsetning og verdiskaping per bransje.

Verdiskaping fra tilreisendes forbruk fordeler seg som forventet først og fremst mellom bransjene i næringslivet hvor overnattings- og serveringsbransjene står for over 600 millioner kroner, mens det er en verdiskaping på 350 millioner kroner innen transport og 200 millioner kroner innen opplevelser. Handelsnæringen har en verdiskaping på 32 millioner kroner knyttet til tilreisendes forbruk. En relativt beskjeden verdiskaping innen varehandel, skyldes at en større andel av inntektene går til leverandørene i verdikjeden enn i de andre bransjene.

Verdiskaping avledet av de tilreisendes beregnede forbruk i 2018. Millioner kroner.

Kilder: SSB, Innovasjon Norge Turistundersøkelsen, Menons regnskapsdatabase

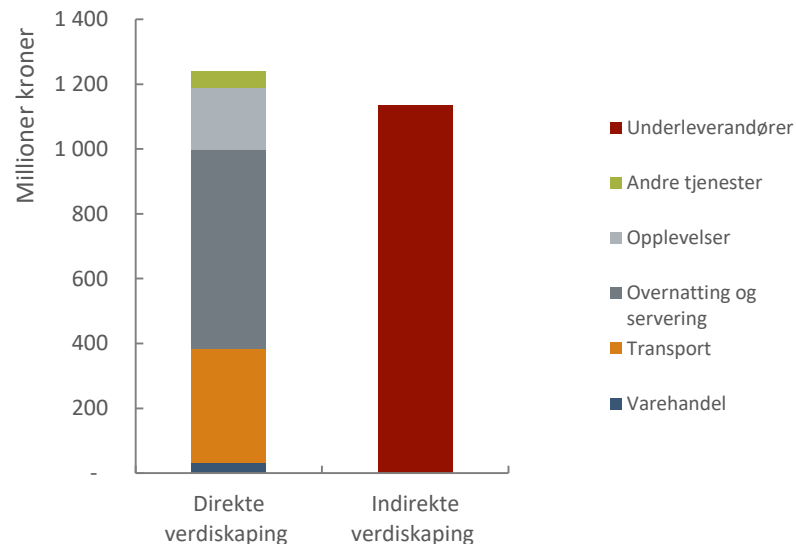
Verdiskapingen hos norske underleverandører er nesten like stor som direkte verdiskaping fra tilreisendes forbruk

Verdiskapingen hos norske underleverandører tilsvarer, som følge av tilreisendes forbruk, er beregnet til å være omtrent 1,1 milliarder kroner.

Den indirekte verdiskapingen er beregnet ut i fra lokal reiselivsnærings vare- og tjenestekjøp i Norge, og tilfaller således ikke bare lokalt næringsliv. Indirekte verdiskaping er produksjonen til underleverandører gjennom hele verdikjeden. Direkte og indirekte verdiskaping summerer seg til reiselivets omsetning minus import til Norge for hele verdikjeden samlet.

Eiendom og forretningsmessig tjenesteyting er eksempler på viktige underleverandørnæringer.

Verdiskaping avledet av de tilreisendes beregnede forbruk i 2018, samt beregnede ringvirkninger hos innenlandske underleverandører. Millioner kroner. Kilder: SSB, Innvasjon Norge Turistundersøkelsen, Menons regnskapsdatabase

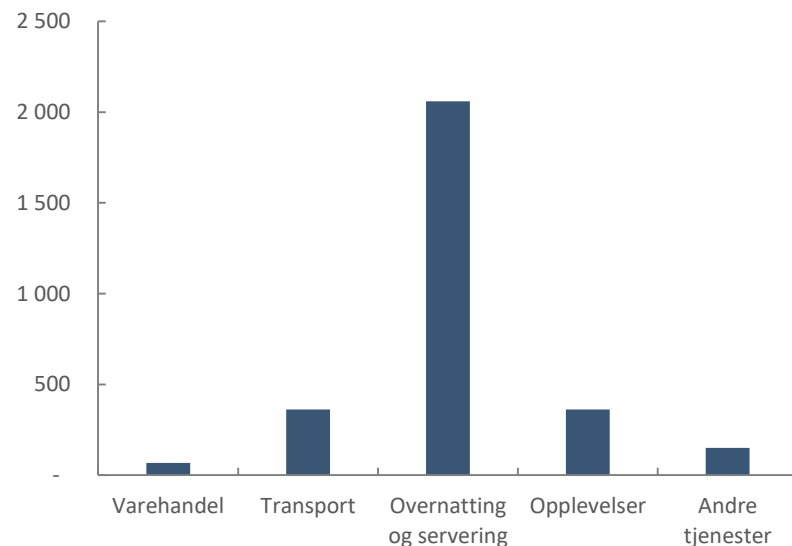
Tilreisendes forbruk danner grunnlag for over 3 000 arbeidsplasser i det reiselivsrettede næringslivet i Stavanger

Vi har tidligere vist at forbruket til de tilreisende i 2018 var 3,1 milliarder kroner. Vi beregner at dette forbruket danner grunnlaget for nesten 3 000 arbeidsplasser i det reiselivsrettede næringslivet i Stavanger. Det utgjør 5 prosent av alle sysselsatte i de regnskapspliktige bedriftene i Stavanger, utenom olje og finans.

93 prosent av arbeidsplassene er knyttet til overnatting, servering og transport. Særlig overnatting og servering er arbeidsintensive bransjer. Mye av etterspørselen innen overnatting og servering er på kveldstid, helger eller i ferier, og en stor andel av arbeidsinnsatsen gjøres av deltids- og sesongarbeidere. Lønns- og produktivetsnivået er følgelig lavt sammenlignet med næringslivet ellers.

Omsetning innen overnatting og servering gir mange lokale arbeidsplasser, og skaper arbeidsmuligheter for ungdommer, innvandrere og lavutdannet arbeidskraft som kan ha vanskeligheter med å få seg arbeid ellers. Samtidig vil det normalt være slik at ikke all arbeidsinnsats utføres av personer som bor fast i regionen.

Sysselsetting avledet av de tilreisendes beregnede forbruk i 2018. Kilder: SSB, Innovasjon Norge Turistundersøkelsen, Menons regnskapsdatabase

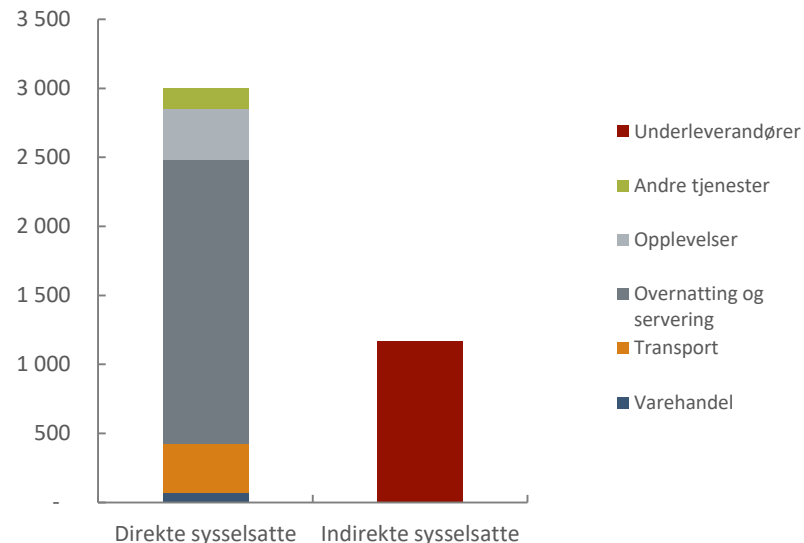
Reiselivsnæringens vare- og tjenestekjøp tilsvarer over 1 200 arbeidsplasser utover i den nasjonale verdikjeden

I tillegg til de 3 000 reiselivsrelaterte arbeidsplassene i Stavanger bidrar reiselivsnæringens vare- og tjenestekjøp til over 2 100 arbeidsplasser hos underleverandører i verdikjeden nasjonalt.

Det reiselivsrelaterte forbruket legger grunnlag for flere arbeidsplasser i bedriftene som selger direkte til tilreisende enn hos underleverandørene. Dette skyldes at reiselivsbedriftene er mer arbeidsintensive enn underleverandørene.

Det skapes flere arbeidsplasser per omsetningskroner innen overnatting og servering enn hos for eksempel eiendomsselskap eller andre vare- og tjenesteleverandører. Mange av de indirekte sysselsatte i den nasjonale verdikjeden jobber og bor i andre deler av landet.

Sysselsetting avledet av de tilreisendes beregnede forbruk i 2018, samt beregnede ringvirkninger hos innenlandske underleverandører. Millioner kroner. Kilder: SSB, Innovasjon Norge Turistundersøkelsen, Menons regnskapsdatabase

Utvikling i reiselivet i Stavanger

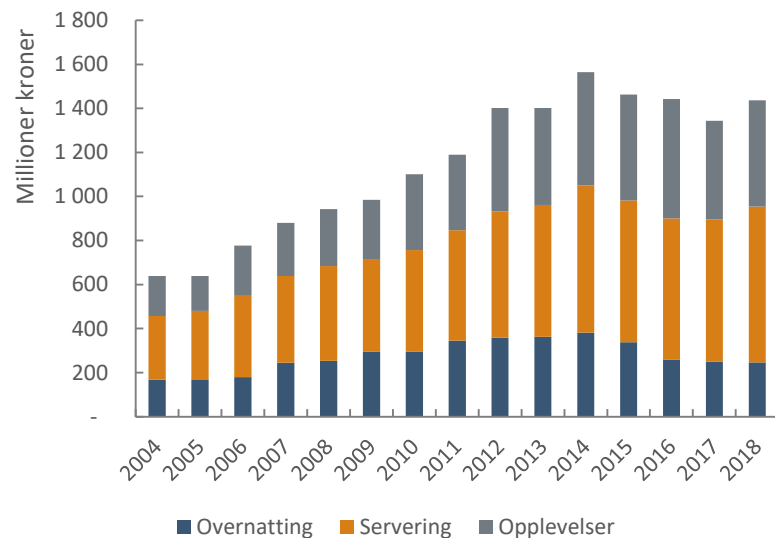

I 2018 vokste innholdsbransjenes verdiskaping for første gang etter oljekrisen

Verdiskapingen til innholdsbransjene i reiselivsnæringen i Stavanger vokste betydelig i tidsrommet fra 2004 til 2014. Opplevelsesbransjen hadde høyest vekst, med nær en tredobling i den nevnte tiårsperioden. Overnattings- og serveringsbransjen skapte på sin side dobbelt så mye verdi i 2014 som i 2004.

Den høyeste verdiskapingen finner vi 2014 før regionen ble rammet av oljekrisen høsten samme år. Oljekrisen hadde stor innvirkning på oljenæringen i Stavanger, men figuren til høyre viser at krisen også forplantet seg videre til den reiselivsrettede delen av næringslivet. Overnattingsbedriftene ble i særlig stor grad påvirket av lavere etterspørsel fra forretningssegmentet. Verdiskapingen innen overnatting falt med om lag 35 prosent mellom 2014 og 2017. Bunnen ser imidlertid ut til å være nådd. I 2018 vokste innholdsbransjenes verdiskaping for første gang etter oljekrisen. Hovedsakelig kan verdiskapingsveksten knyttes til serveringsbransjen.

Utvikling i total verdiskaping per reiselivsbransje. Kun innholdsbransjene. 2004-2018. Kilde: Menons regnskapsdatabase

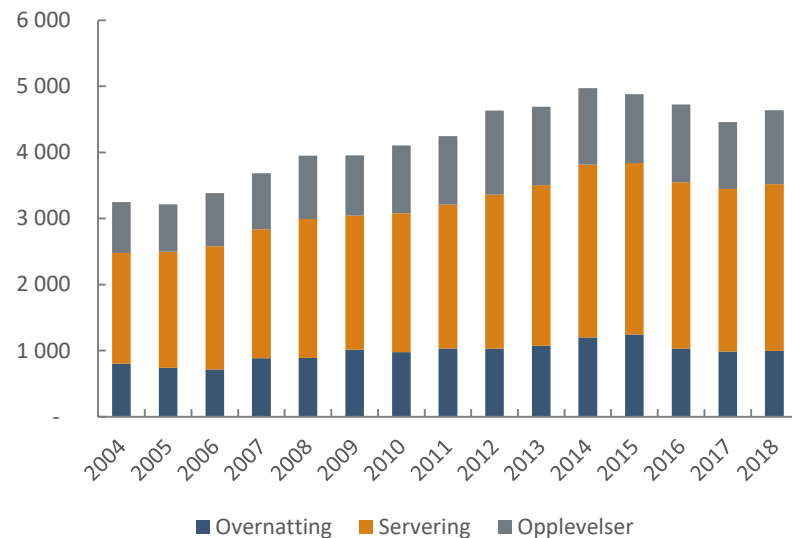
Serveringsbransjen sysselsetter klart flest i reiselivsnæringen i Stavanger

I tiårsperioden før oljekrisen økte antall sysselsatte i innholdsbransjene gradvis fra 5 300 sysselsatte i 2004 til 7 200 i 2014. Oljeprisfallet førte til lavere etterspørsel etter reiselivsprodukter- og tjenester, særlig fra yrkesreisende. Hardest gikk det ut over hotellene der flere ansatte måtte gå. Fra 2014 til 2017 reduserte overnattingsbransjen antall sysselsatte med 25 prosent. Opplevelsesbransjen reduserte også sin stab - med 13 prosent. Serveringsbransjen ble i minst grad påvirket med en sysselsettingsnedgang på 5 prosent.

Fra 2017 til 2018 beregner vi at antall sysselsatte i innholdsbransjene, servering, overnatting og opplevelser, har økt. Serveringsbransjen har økt mest av innholdsbransjene i 2018. Samlet vokste sysselsettingen innen servering med 3 prosentpoeng.

Antall ansatte er beregnet ut fra antall årsverk og forholdet mellom ansatte og årsverk per bransje. Antall årsverk er beregnet ut fra bedriftenes innrapporterte lønnskostnader, og gjennomsnittlig årslønn for heltidsansatte per bransje fra SSB. Det er en del usikkerhet knyttet til tallene, men metoden sikrer konsistens over tid.

Utvikling i antall sysselsatte per reiselivsbransje i Stavanger fra 2004 til 2017, kun innholdsbransjene. Kilde: Menons regnskapsdatabase og SSB

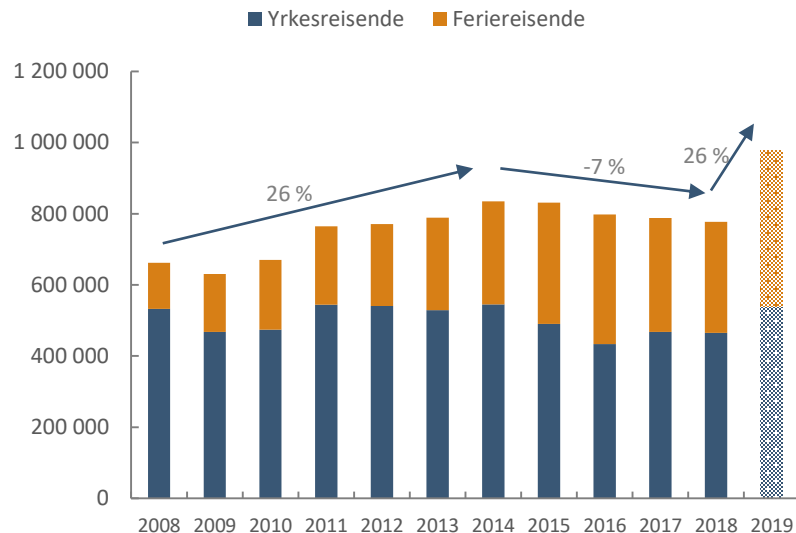
Antall gjestedøgn har sunket siden 2014 – foreløpige tall tyder på kraftig vekst i 2019

Stavanger anses som sentrum for oljeindustrien i Norge og er en av Europas energihovedsteder. Dette har bidratt til at reiselivet i Stavanger har tjent gode penger på å være en nødvendig tjeneneste/infrastruktur for yrkesreisende.

Det siste tiåret har imidlertid flere feriereisende tatt turen til Stavanger. Fra 2008 til 2018 økte antall gjestedøgn ved byens hoteller med 140 prosent. Veksten var klart høyest i årene etter oljekrisen, samtidig som aktiviteten i oljenæringen avtok og yrkesrelaterte overnattinger falt fra 544 000 til 465 000 i perioden 2014-2018.

Frafallet av yrkesreisende har tvunget reiselivsnæringen i Stavanger til å vri seg mot andre markeder/segmenter. Foreløpige tall for 2019 viser at arbeidet har gitt resultater. Som vi ser av figuren har totalt antall kommersielle gjestedøgn vokst kraftig det siste året - med hele 26 prosent. Tilstrømmingen av turister er den klart viktigste forklaringsfaktoren ettersom feriereisendes overnattinger økte med 40 prosent. Ikke bare er det nordmenn som strømmer til bydestinasjonen. Utlendinger stod for nærmere 40 prosent av gjestedøgnsveksten.

Utvikling i antall kommersielle gjestedøgn fordelt på ferie- og yrkesreisende. 2008-2018. Foreløpige tall for 2019, januar-november. Kilde: Statistikknett

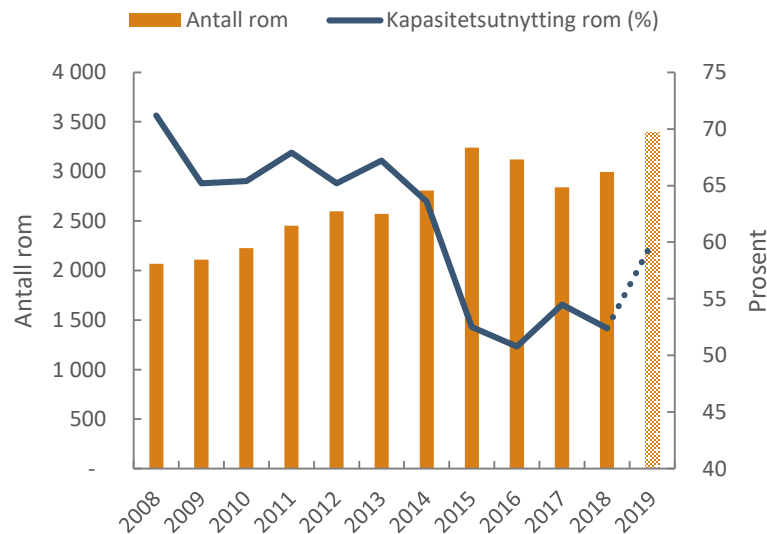
Hotellbransjen i Stavanger består av 3 000 tilgjengelige hotellrom, men kun halvparten av kapasiteten ble utnyttet i 2018

I 2018 var det 3 000 tilgjengelige hotellrom i Stavanger, fordelt på 20 hoteller. Romkapasiteten ved hotellene hadde en relativt jevn økning fra 2008 til 2014. I samme tidsrom varierte utnyttelsen av de tilgjengelige rommene mellom 65 og 75 prosent.

Oljekrisen skapte imidlertid et tøft marked for hotellaktørene. I 2015 nådde antall tilgjengelige hotellrom toppen med nærmere 3 250 rom, samtidig som antall gjestedøgn avtok. Dette resulterte i en kraftig nedgang i kapasitetsutnyttelsen. Til tross for en negativ utvikling i antall hotellrom de videre årene har romutnyttelsen ligget stabilt mellom 50 og 55 prosent, noe som er betydelig lavere enn i andre byer som Bergen og Oslo. Bergen har en kapasitetsutnyttelse på over 60 prosent, mens den i Oslo er nærmere 70 prosent. Det tyder på overkapasitet innen hotellbransjen i Stavanger.

De foreløpige tallene for 2019 tilsier imidlertid at den svake utviklingen i kapasitetsutnyttingen i Stavanger har snudd. Det ser ut til at kapasitetsutnyttelsen øker fra 52 til 60 prosent. Dette til tross for at antall hotellrom også er på vei oppover.

Utvikling i antall rom og kapasitetsutnyttelse rom i prosent, fra 2008 til 2018.
Foreløpige tall for 2019, januar til november. Kilde: Statistikknett

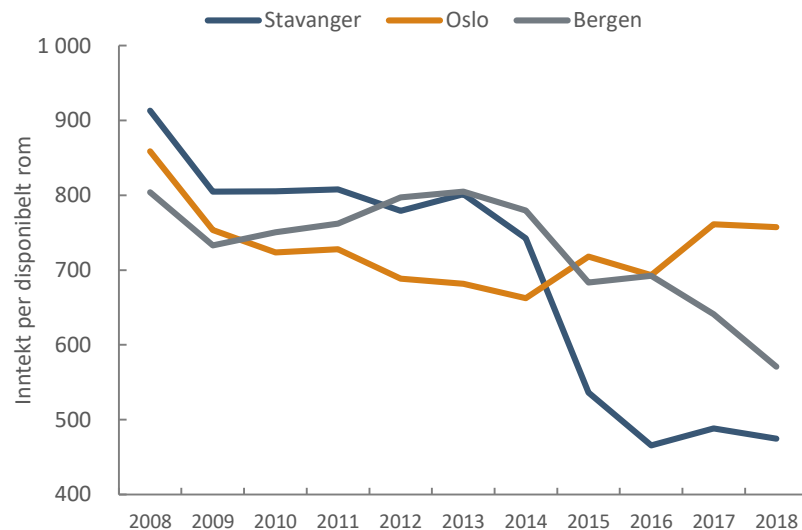
I Stavanger falt hotellenes inntekt per disponibelt rom betydelig mer enn i Bergen i etterkant av oljekrisen

I 2018 lå inntekt per disponibelt rom (RevPAR) på 475 kroner i Stavanger. Det er lavest blant de større byene i Norge og under gjennomsnittet for hele landet. RevPAR lå henholdsvis 300 kroner og 100 kroner lavere i Stavanger enn i Oslo og Bergen i 2018.

I forkant av oljekrisen lå RevPAR i Stavanger på omtrent 800 kroner, men i 2014 og de påfølgende årene falt RevPAR betydelig og nådde bunnen i 2016. Da lå inntekten per disponibelt rom på 466 kroner. I likhet med Stavanger ble overnattingsbransjen i Bergen også påvirket av oljekrisen, men ikke i like stor grad. Reiselivet i Oslo er på sin side langt mindre eksponert for svingninger i oljenæringen, noe som gjenspeiles i en svakt økende RevPAR siden 2014.

I 2019 ligger RevPAR an til å øke med 11 prosentpoeng. Det tilsier at hotellene i større grad enn tidligere klarer å konvertere tilgjengelige rom til omsetning.

Utvikling i inntekt per disponibelt rom (kr) for Stavanger, Oslo og Bergen. 2008-2018. Inflasjonsjustert. Kilde: Statistikknett

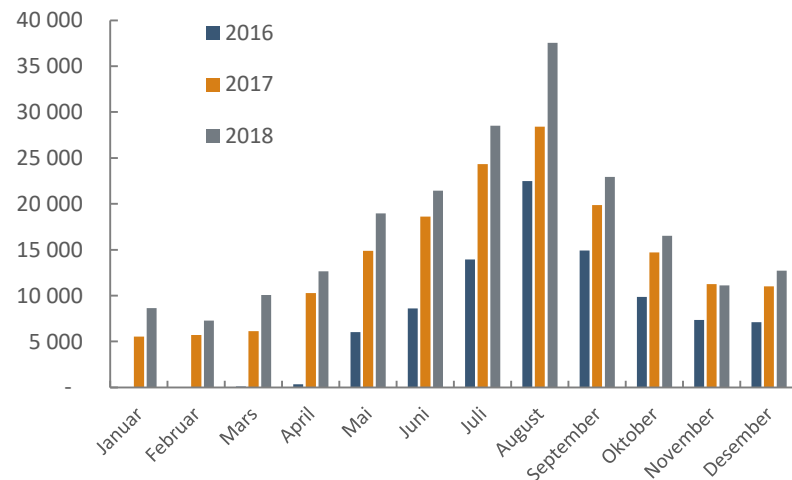
Høy vekst i Airbnb-utleie – står for 16 prosent av totalt antall gjestedøgn tilbrakt i Stavanger

Stavangers 208 000 Airbnb-gjestedøgn i 2018 utgjør 3 prosent av Airbnb-utleien i Norge. Antall gjestedøgn ble over doblet i perioden 2016 til 2018. Airbnb-gjestedøgn stod for om lag 16 prosent av totalt antall gjestedøgn tilbrakt i Stavanger i 2018.

Nesten tre av fire Airbnb-overnattinger finner sted i sommermånedene, definert som mai til oktober. Hovedsakelig leies Airbnb-eneheter ut til feriereisende.

Airbnb står ekstra sterkt mange steder der det er et begrenset tilbud innen kommersiell overnatting. Byer som Stavanger, Trondheim og Bergen, som har god hotellkapasitet, har derfor lavere andel Airbnb-overnattinger av totalt antall overnattinger enn mange andre, mindre steder. I disse byene står Airbnb for mellom om lag 13 og 16 prosent av gjestedøgnene.

Beregnet antall gjestedøgn ved Airbnb per måned i Stavanger 2016-2018. Kilde: Airdna

Åttedobling av cruisepassasjerer siden 2005

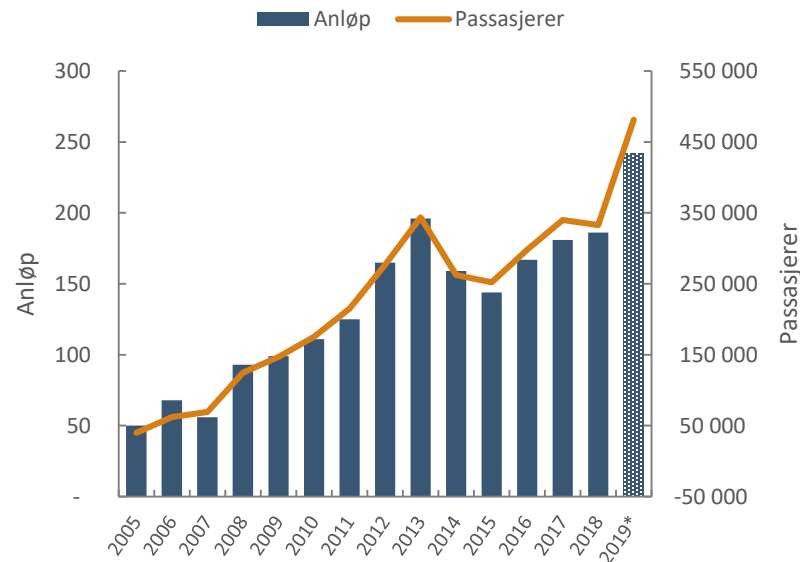
I 2018 besøkte 330 000 cruisepassasjerer Stavanger, fordelt på 186 anløp. Det er nesten like mange som i rekordåret 2013, da hele 345 000 cruiseturister besøkte byen. Tyskere dominerer blant de besøkende. Den beskjedne veksten i anløp fra 2017 til 2018 skyldes blant annet at Stavanger havn takket nei til en del cruiseanløp for å gi plass til The Tall Ships Races, som ble avholdt i byen i juli.

Cruiseturismen til Stavanger har økt betydelig de siste 15 år, med en nær firedobling i antall anløp siden 2005, og mer enn en åttedobling i antall passasjerer. Basert på antall skip som meldte sin ankomst forventer Stavanger havn en passasjervekst i 2019 på nesten 150 000, fordelt på mer enn 50 flere anløp enn i 2018. Veksten skjer også i lavsesong, og 2019 er første året med anløp i alle måneder.

Stavanger har med det utviklet seg til å bli en av Norges mest populære anløpssteder for cruise. Byen er også en av Europas raskest økende anløpssted for cruiseskip nord for Middelhavet. Dette tilsier at byen har et stort potensial for å tiltrekke seg andre overnattende norske og utenlandske turister i fremtiden.

Cruiseundersøkelsen til Innovasjon Norge viser at de tre mest populære attraksjonene for cruiseturister som besøker Stavanger er domkirken (besøkt av 54%), Preikestolen (35%) og Oljemuseet (34%).

Utvikling i antall cruiseanløp og cruisepassasjerer årlig til Stavanger, 2005-2019 (2019 er forventet antall). Kilde: Innovasjon Norge og Cruise Norway

Bærekraftig vekst i cruiseturismen er viktig for å sikre støtte i lokalbefolkningen

Sterk vekst i turisme kan få negative konsekvenser for hvordan besøkende og lokalbefolkning opplever byen, da spesielt hvis veksten er konsentrert i tid og rom. Dette er en stor utfordring ved cruiseturismen. Antallet cruiseturister som går i land i Stavanger er ujevnt fordelt på dager.

Erfaring fra andre byer, tilsier at hvis konsentrasjonen av turister passerer et kritisk punkt, er det fare for at lokalbefolkningen utvikler såkalt turishat eller turistfobi. Overturisme og trengsel oppleves også negativt blant de tilreisende og kan bidra til å redusere attraksjonsverdien til et sted. En fare ved overdreven turisme er at lokalbefolkningen trekker seg ut av områder der turister samles. I en undersøkelse blant cruiseturister i Stavanger, oppga rundt en fjerdedel at de savnet lokal befolkning i sentrum. Samtidig verdsetter de fleste turistene tilstedeværelsen av andre turister.

Transportøkonomisk institutt (TØI) spår en betydelig videre vekst i Stavangers cruiseturisme frem mot 2040. Det er viktig å sikre at denne veksten skjer på en bærekraftig måte, som ivaretar miljø, lokalbefolkning og Stavangers attraktivitet som reisemål.

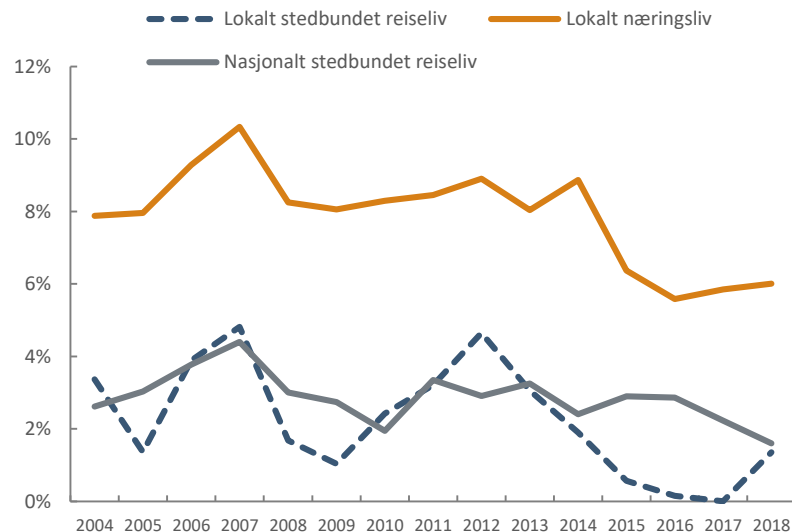
For å unngå utfordringer knyttet til både lokal forurensning og misnøye blant lokalbefolkningen, anbefaler TØI omfordeling av cruisetrafikk til dager med ledig kapasitet. Stavanger hadde i 2017 25 dager uten anløp i perioden juni-august, og 37 dager med to eller flere anløp.

Svake resultater gir fare for negativ spiral

Driftsmargin er et lønnsomhetsmål som benyttes til å si noe om hvor mye bedriftene sitter igjen per omsatte krone (før renter og skatt). Næringslivet i Stavanger, bestående av privat næringsliv med unntak av olje og finans, har hatt en driftsmargin mellom 6 og 8 prosent siden 2004. Driftsmarginen i det lokale og nasjonale stedbundede reiselivet har ligget langt lavere gjennom hele perioden. Fra 2004 til 2014 fulgte lokal og nasjonal lønnsomhet blant reiselivsaktørene hverandre tett. Etter oljekrisen i 2014 har driftsmarginen for nasjonalt stedbundet reiseliv holdt seg stabil på 2 prosent, mens den i Stavanger falt betydelig frem til 2017. Da nådde lønnsomheten sitt bunnivå på 0 prosent. Året etter kan det se ut som den negative trenden snudde da driftsmarginen økte til 1 prosent.

En av utfordringene med en så svak utvikling i driftsmargin som Stavanger har hatt, er at den sterke komplementariteten i reiselivsnæringen gjør at svak lønnsomhet kan føre til negative spiraler, med konkurser, mindre komplette destinasjoner, et mindre helhetlig tilbud for turistene. En mindre komplett destinasjon gir et mindre attraktivt turisttilbud, som fører til nedgang i etterspørselen, som igjen fører til nedgang i omsetningen, og lavere lønnsomhet.

Lønnsomhet: Driftsmargin – median. 2004-2018. Kilde: Menons regnskapsdatabase

Hotellinvesteringer

Etter flere år med byggebrems i oljebyen, investeres det igjen i hoteller

Som tidligere nevnt gikk oljekrisen hardt utover hotellbransjen i Stavanger. Byggeaktiviteten i regionens hotellnæring var imidlertid sterk i årene opp mot oljeprisfallet. Med nyåpninger som Comfort Hotel Square (2010), Rica Airport (2010), Scandic Forus (2011), Stavanger City (2014), Clarion-hotellene Energy (2014) og Air (2015), økte antall hotellrom i byen med mer enn 50 prosent på bare få år – fra rundt 2 000 rom i 2008 til over 3 200 rom i 2015.

I etterkant av oljekrisen ble imidlertid mange av rommene stående tomme, noe som førte til en brems i hotellinvesteringer i regionen. Med lavt belegg og fallende rompriser fikk flere hotellinvestorer kjenne på konsekvensene av tidligere byggeiver. Stordalen-eide Nordic Choice, med sine ni hoteller i regionen, tapte ytterligere 80 millioner på disse i 2018. Det kommer på toppen av tap på henholdsvis 50, 100 og 102 millioner i 2015, 2016 og 2017.

Etter noen harde år ser vi at hotellinvesteringsaktiviteten er på vei oppover igjen. I 2017 brukte Radisson ett år og nær en halv milliard kroner på å ruste opp det klassiske Atlantic Hotel. Samme år startet også Thon Hotel Maritim en betydelig renovasjon av 180 gjesterom, møterom og treningsrom. I 2018 reåpnet hotellet etter 18 måneders oppussing.

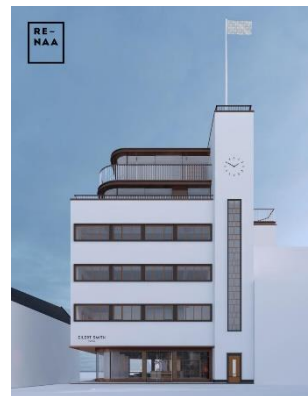

Foto: Trodahl arkitekter

Et annet eksempel på at investeringsviljen i oljebyen er på vei tilbake er Ekteparet Stensrud som i 2018 satset på et nytt luksushotell på Holmen i Stavanger sentrum. I stedet for å bygge eldreboliger, som var den opprinnelige planen, brukte ekteparet nærmere 100 millioner på å renovere bygget fra 1937 til et nytt hotell i eliteklassen. Med seg fikk de Michelin-restauranten Re-Naa, som flyttet inn i førsteetasjen.

Boutiquehotellet har fått navnet Eilert Smith, etter Stavanger-arkitekten som står bak den karakteristiske funkisfasaden. Hotellet, som er på 750 kvm, inneholder bare 11 rom, alle innredet i en nordisk stil.

Reiselivets lokale betydning

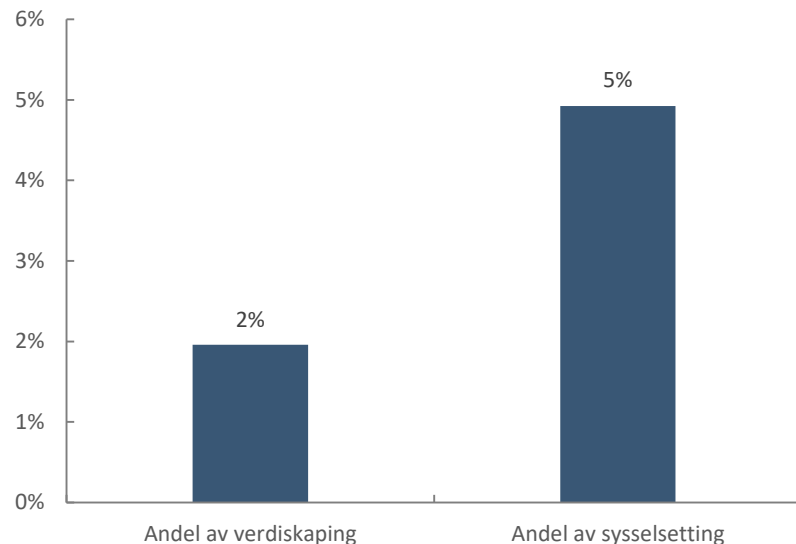
Tilreisende legger grunnlaget for 2 prosent av verdiskapingen og 5 prosent av sysselsettingen i næringslivet i Stavanger

Vi beregner at tilreisendes forbruk legger grunnlag for 2 prosent av verdiskapingen og 5 prosent av sysselsettingen i næringslivet (uten olje og finans) i Stavanger.

I tillegg til at 2 prosent av all verdiskapingen i Stavanger kan knyttes til forbruk, vil reiselivsnæringen, handelsnæringen og bygg- og anleggsnæringen gjøre store innkjøp lokalt, noe som genererer inntekter innenfor blant annet eiendomsbransjen, forretningstjenester og varehandel.

I sum må en kunne si at reiselivet står for et viktig bidrag til næringslivet og lokalbefolkningen i Stavanger.

Beregnet direkte verdiskaping og sysselsetting fra tilreisende som andel av total verdiskaping og sysselsetting i næringslivet i Stavanger. Kilde: Menon

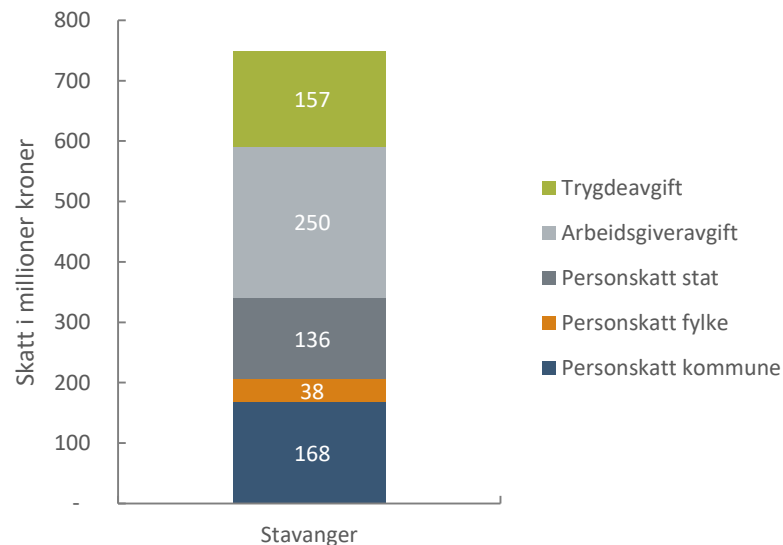
Om lag 750 millioner kroner i skatteinntekter fra arbeidsinntekten til de reiselivsansatte i Stavanger

Mens Staten har inntekter fra en lang rekke inntektskilder, kommer kommunenes skatteinntekter i all hovedsak fra arbeidstakeres inntekter. Figuren til høyre viser beregnede totale skatte- og avgiftsinntekter fra arbeidsinntekten til reiselivsansatte i Stavanger i 2017, for både stat, fylke og kommune.

Vi ser at det offentlige samlet mottok om lag 750 millioner kroner i skatteinntekter fra arbeidsinntekten til de reiselivsansatte i Stavanger i 2017. 168 millioner kroner tilfalt kommunene, og 38 millioner kroner tilfalt Rogaland fylke. Det resterende var statlige inntekter i form av personskatt, arbeidsgiveravgift og trygdeavgift.

Trygdeavgift og arbeidsgiveravgift beregnes av samlet skattbar inntekt, mens personskatt til kommune, fylke og stat beregnes av bruttoinntekt fratrasket et fradrag på om lag 120 000 kroner. Beregningene er foretatt ut fra lønnskostnader, beregnet antall årverk og gjennomsnittlig årslønn for heltidsansatte per reiselivsbransje.

Beregnete direkte skatte- og avgiftsinntekter fra reiselivsansattes arbeidsinntekt i 2017. Millioner kroner. Kilde: Menon og SSB. Tallgrunnlaget er oppdatert i 2019 gjennom en grundig gjennomgang av reiselivspopulasjonen.

Stavanger er en attraktiv destinasjon – uforløst potensial blant overnattende tilreisende

Som Norges «Oljehovedstad» har reiselivsnæringen i Stavanger tjent gode penger på yrkesreisende. Oljekrisen i 2014 utløste imidlertid et betydelig fall i etterspørselen fra forretningssegmentet. Foreløpige tall tyder på at reiselivsaktørene er i ferd med å snu den negative trenden. Det ser ut til at antall kommersielle gjestedøgn har økt betydelig i 2019, særlig for utenlandske feriereisende. Det har også bidratt til at kapasitetsutnyttelsen og RevPAR igjen er på vei oppover.

Til tross for at pilene peker i riktig retning mener vi Stavanger kan ha et uforløst potensial for overnattende feriereisende i årene fremover. For det første er reiselivsinnholdet i byen bra – i form av gode restauranter, historisk bebyggelse, mange nye hoteller, samt nærhet til Preikestolen og fjordene. For det andre er prisen på hotellrom lav og valutakursen svak. For det tredje er tilgjengeligheten til utenlandsmarkedene fortsatt god i norsk sammenheng, selv om antall direkteruter har gått noe ned de siste årene.

Reiselivets konkurranseevne i Stavanger fremstår med det å være god, men markedet har allikevel ikke respondert før nå. En årsak kan være at reiselivsaktørene har brukt tid på omstillingen fra forretningsreisende som etterspør hotellrom, mat og møtelokaler, til opplevelsbasert turisme med høye krav til ulike kultur- og naturopplevelser.

Ringvirkningsanalyse av reiselivet i Stavanger

